

Poštovane nagrajenke in nagrajenci, kolegice in kolegi, dragi prijatelji!

Kolegi v *Upravnem odboru Društva krajinskih arhitektov Slovenije*, so si pri sestavljanju programa današnjega dogodka zamislili govorca z *Biotehniške fakultete Oddelka za krajinsko arhitekturo*. Razlog za to je bil razmeroma enostaven: društvo s šolo tesno sodeluje pri številnih strokovnih vprašanjih povezanih s stroko, v zadnjem letu skupaj tvorita strokovno opozicijo *Zbornici za arhitekturo in prostor Slovenije* in *Ministrstvu za okolje in prostor* pri pripravi paketa prostorske zakonodaje, ki je, kot veste, v procesu sprejemanja.

Da je sodelovanje med šolo in društvom uspešno, dokazuje tudi priznanje, ki ga je Biotehniška fakulteta v ponedeljek, na proslavi ob svoji 70 letnici na predlog našega oddelka podelila društvu za uspešno dolgoletno sodelovanje pri strokovnih vprašanjih.

In ker sem trenutno najstarejši po stažu na našem oddelku, je ta čast in odgovornost pripadla meni. Tako mi dovolite, da v nadaljevanju izpostavim nekaj ključnih trenutkov ne samo v 25-letih uveljavljanja krajinske arhitekture pač pa tudi v 45 letni zgodovini študija, s poudarkom na razmerah v zadnjih nekaj letih ali celo v zadnjem letu.

Prof. Dušan Ogrin je konec šestdesetih in v začetku sedemdesetih let, zdaj že prejšnjega stoletja, izoblikoval tako svoj osebni strokovni profil kot profil naše stroke, ki ji je temelje določil v prvi verziji študijskega programa, sprva kot podiplomskega študija in kasneje tudi kot dodiplomskega študija. Če pomislimo na začetke prostorskega - krajinskega planiranja v svetu konec šestdesetih let in na organizacijo prelomnega simpozija *Krajinsko planiranje* leta 1972 na katerem je sodelovala vrsta svetovno priznanih planerjev, Ljubljana praktično ni zaostajala za razvitim svetom. Ogrinu je uspelo konec sedemdesetih in v začetku osemdesetih let s prilagajanjem študijskega programa hitro ujeti kakovosten »*mainstream*«
evropskih in ameriških šol krajinske arhitekture, ki se še danes ohranja v programski zasnovi in strukturi našega, zdaj že bolonjskega študijskega programa krajinske arhitekture, ki ga je akreditirala tudi IFLA.

Profesorja Ogrin in Marušič se najbrž ne bi čisto strinjala z naslednjimi izjavami, ker seveda dobro veste, kako težko je bilo v začetku sploh prodreti s krajinsko arhitekturo. Pa si vendar z današnjega vidika upam trditi, da je socialistična družbena ureditev nudila prostorskemu planiranju (in v tem kontekstu tudi krajinski arhitekturi) dobro okolje za razvoj. V socializmu sta planski sistem in tehnokratizem, v dobrem pomenu te besede, vzpodbujala strokovne odločitve na področju prostorskega planiranja, pa tudi pri nekaterih večjih krajinsko oblikovalskih projektih (stanovanjsko zelenje, pokopališča). Navsezadnje so bila sedemdeseta leta tudi »zlata leta«
slovenskega urbanizma, v tem času so nastajale različne kakovostne stanovanjske soseske z jasnim programskim in oblikovnim konceptom. Zelene površine pa so zagotavljali kakovostni in obvezni urbanistični standardi, ki jih je narekovala država, ne pa takratnih 60 občin, ki pa so bile vse vsaj bistveno večje od današnjih občin.

Počasi se je tudi krajinski arhitekturi uspelo profilirati kot samostojen študij, ki se je leta 1989 preimenoval iz »urejanja krajine«
v »krajinsko arhitekturo«. Pred tem je celotna arhitekturna stroka od fakultete do posameznih političnih struktur v katerih so sodelovali arhitekti, preprečevala uporabo mednarodno uveljavljenega imena študija in profesije »*landscape architecture*«. Tudi v praksi je bilo življenje naših diplomantov dovolj razburljivo. Vendar je sčasoma stroki uspelo prepričati politiko v nujnost prostorskega načrtovanja, kar se je odrazilo v paketu prostorske zakonodaje iz leta 1984 in v zaposlovanju diplomantov prvih

dveh generacij na ministrstvih, zavodih za varstvo naravne in kulturne dediščine in v občinskih strokovnih službah.

Čeprav je *Zakon o urejanju prostora* iz leta 1984 veljal vse do leta 2002, se je z osamosvojitvijo k nam vrnil tudi liberalni kapitalizem, okužen s tranzicijskimi boleznimi predvsem pa s povsem samosvojim pogledom na prostor kot zasebno lastnino. *ZureP-1* je leta 2002 prinesel prvi udarec prostorskemu načrtovanju, le nekaj let kasneje (2007) je *ZPNačrt* praktično ukinil pojem krajine (razen v nekaj določilih), kaj nas v praksi čaka z novim paketom prostorske zakonodaje, ki bo sprejet do konca letošnjega leta, bomo pa še videli. Glede na pretekle izkušnje in videne predloge, smo lahko upravičeno zaskrbljeni. Če se še malo pomudim v preteklosti, ne smemo pozabiti na razdrobitev upravljanja države na 212 občin, ki se težko soočajo z resnim urejanjem prostora oz. s kakovostnim prostorskim načrtovanjem, saj je pritisk investorjev enostavno prevelik.

Pa vendar je krajinski arhitekturi v času tranzicije uspelo doseči troje:

1. Uveljavil in utrdil se je študijski program krajinske arhitekture, čeprav je konec devetdesetih let Fakulteta za arhitekturo prekinila sodelovanje in umaknila svoje učitelje s področja urbanizma, z bolonjsko prenovo pa sta se pojavila dva nova študija: urbanizem na FA in prostorsko načrtovanje na FGG.
2. Preko generacije prvih krajinskih arhitektov, ki so opravili strokovni izpit še v okviru Inženirske zbornice Slovenije nam je uspelo »včlaniti« stroko najprej v IZS nato pa še v ZAPS z matično sekcijo krajinskih arhitektov in prostorskih načrtovalcev.
3. V času konjunktura, ko je stroka končno pridobila nekaj veljave se je odprl tudi trg za projektante, izvajali so se načrti krajinske arhitekture za velike objekte, šole, zdravilišča, hotelske komplekse, športne komplekse ipd. Skratka, s strokovnim delovanjem smo uspeli pridobiti številne kakovostne reference tako s področja prostorskega načrtovanja, urbanizma, kot projektiranja oz. krajinskega oblikovanja.

Danes smo širši javnosti vse bolj znani, običajno izpademo kot konstruktivna stroka, ki si prizadeva za uravnotežene in kakovostne prostorske rešitve.

Kako smo se potem lahko znašli v današnji situaciji, ko moramo predvsem v dogovarjanjih z arhitekti tako na zbornični ravni kot na ministrstvu, vedno znova pojasnevat osnove naše stroke, našega delovanja in se sklicevati na ravnokar opisano 45-letno delovanje šole in stroke?

Svetovna finančna kriza je tudi nas zalotila nepripravljene. Določene skupine, tipi naročil so usahnil, s prostorskim planiranjem in z oblikovanjem odprtega prostora so se pričeli ukvarjati arhitekti, ki jim je enostavno zmanjkalo drugega dela. V prostoru so se pričele čutiti negativne posledice sprege kapitala in politike, civilne iniciative pa so pričele histerično prevzemati vlogo strokovne opozicije, vendar se pri tem v veliki večini oborožujejo s populizmom, ne pa s strokovnimi argumenti.

Če trenutno nismo zadovoljni s pozicijo krajinske arhitekture predvsem v strokovnih in političnih krogih, se, seveda, moramo vprašati, ali kaj počnemo narobe?

Ne, osebno sem prepričan, da tako v pedagoškem kot v strokovnem smislu še vedno delujemo tako kot moramo! Naj razložim:

Imamo ustrezno in široko znanje, pristop k reševanju prostorskih problemov je interdisciplinaren, ne samo kot fraza. Dejansko znamo sodelovati z ostalimi strokami, ki se srečujejo v prostorskem načrtovanju. V glavnem skrb za prostor in za uporabnike prostora še vedno prevladujeta nad našimi osebnimi ambicijami. In prostorski problemi ostajajo podobni, če ne celo enaki tistim izpred štiridesetih let. Od velikih infrastrukturnih projektov smo jih nekaj že zgradili, ostajajo nam drugi tir, pa tretja razvojna os, daljnovodi, plinovod in še kaj. Prostorskih problemov, ki potrebujejo krajinske arhitekta pri reševanju je in bo še veliko.

Lahko nadaljujem: Evropsko krajinsko konvencijo je Slovenija podpisala, v praksi pa še ni implementirana, še vedno se nam dogajajo črne gradnje, izigravajo se zakonski predpisi. Nimamo več kakovostnih urbanističnih standardov na nivoju države, ki smo jih v preteklosti imeli. Ministrstvo za okolje in prostor, ki je takorekoč povsem prenehalo s svojim strokovnim delom, ki ga je v preteklosti odlikovala cela vrsta priročnikov in študij o urejanju prostora, npr. še vedno ni obelodanilo Prostorskega reda Slovenije. Konec koncev niti vse občine še nimajo veljavnih Občinskih prostorskih načrtov. Povedano drugače: očitno bomo imeli še veliko dela. Ali pa nam bo to delo res zaupano, pa je že drugo vprašanje in tu se zadeve zapletejo, pa ne po naši krivdi.

Ali moramo morda spremeniti študijski program? Spet sem prepričan, da ne. Da ne bo pomote: študijske vsebine se sproti dopolnjujejo, nadgrajujejo, formirajo se novi predmeti, zlasti izbirni, šola se mora sproti prilagajati in iti v korak tako z domačo prakso, kot s svetovnimi trendi. Fakulteta ne more in ne sme biti samovšečna izolirana inštitucija. Da se tega zavedamo, navsezadnje dokazuje tudi naš angažma v omenjenih pogovorih okrog zakonodaje. Še vedno pa ostaja fuzija planerskih znanj in oblikovalske kreativnosti na ljubljanski šoli krajinske arhitekture zmagovalna in v Evropi prepoznana kombinacija, kar navsezadnje dokazujejo tudi številne mednarodne nagrade, ki jih prejemajo naši študenti (npr. nagrado ECLAS-a za najboljšega evropskega študenta sta dobila tako Bsc kot Msc diplomant naše šole), da uspešnih diplomantov, ki zasedajo vodilne položaje v različnih podjetjih v tujini sploh ne naštevam.

Bi morali svoje delovanje spremeniti v praksi? Mislim, da ne, vsaj ne bistveno. Privzgojen čut za prostor, zavedanje o omejenosti naravnih virov in skrb za prostor z razvijanjem sposobnosti celovitejšega pogleda na prostorske probleme ostajajo naše vrline, ki jih moramo še naprej razvijati.

Tega torej ne rabimo spreminjati in lahko smo povsem pomirjeni: ostajamo na pravi poti. V tem pogledu sem optimist. Edina vprašanja, ki ostajajo so:

- Kako uveljaviti naša pridobljena znanja? in
- Kako prepričati naročnika, politiko, gospodarstvo, uporabnike prostora, da smo tista stroka, ki lahko ponudi prave rešitve?

Najučinkoviteje jih bodo prepričali nakopičeni problemi, težave, zadrege, tudi katastrofe v prostoru. Žal se očitno ne bomo mogli izogniti ponavljanju napak iz preteklosti in nato odkrivanju nekoč že uveljavljenih kakovostnih pristopov za njihovo reševanje. Pa ne mi, pač pa naši sogovorniki, ki nas zdaj nočejo poslušati.

- Dokler ne bodo investitorji ugotovili, da je kakovostno prostosko načrtovanje daljnoročno cenejše kot spreminjanje prostorskih pogojev, da se s tem lahko izognejo dolgotrajnim postopkom in prerekanjem s civilnimi iniciativami, predvsem pa se lahko na ta način izognejo tudi okoljskim nesrečam, toliko časa nas ne bodo dovolj upoštevali.
- Dokler igralci na nepremičninskem trgu ne bodo mogli prodati nepremičnine, ker ne bo njihov projekt vseboval tudi kakovostnih zelenih površin nas ne bodo najemali.
- In dokler politiki ne bodo izgubili volitev, ker jih bo odneslo vse ravnokar povedano, toliko časa nas ne bodo vprašali za mnenje.

Kdaj se bo to zgodilo, ne vem. Vem pa, da moramo:

- še naprej delovati z visokimi etičnimi in strokovnimi standardi, kar prinese rezultate na daljši rok
- in več delati na komunikaciji z javnostjo, izboljšati naš PR, kot se temu reče.

Naj vam zadnje ilustriram z izbranim primerom iz tujine z ozkega področja našega delovanja, pogosto zapostavljenega, to je s področja hortikulture, s katerega prihajata tudi naša letošnja nagrajenca:

Na BBC-ju so pred štirimi leti posneli serijo oddaj z naslovom *»Great British Garden Revival«*. Kot so povedali v napovedniku oddaje, *»ugotavljajo, da se bogata britanska hortikultura dediščina počasi izgublja. Zato na pomoč priskočijo najbolj ugledni BBC-jevi vrtnarski strokovnjaki, ki so se odločili, da ljudi te dežele pretvorijo v narod zelenih prstov. Treba je torej zavihati rokave, poudariti pomembnost ribnika, okrasnega oblikovanja grmovja in dreves. Vse pa je treba storiti takoj, saj obstaja 4.000 kvadratnih kilometrov, ki kar kličejo po prenovi.«*

Plat zvona torej bijejo v eni najbolj kultiviranih držav sveta s področja vrtno umetnosti, ki ima dvestoletno tradicijo ljubiteljskih vrtnarjev, ki so na najvišjem nivoju hortikulture znanja v Evropi, če ne celo na svetu. Res je omenjena serija izrazito hortikultura, vrtnarska, vendar na visokem nivoju in nagovarja najširšo javnost, zato mi je dala misliti, da se bomo morali, na primer angažirati tudi na tem področju. Oddaje *»Moj vrt ima načrt«* na TV Slovenija, so bile že nek pozitivni premik v tej smeri, vendar se jim je poznala uredniška politika nekdanjega glasbenega urednika na radiu, ki je kasneje postal ljubiteljski vrtnar. Oddaje so bile v režijsko scenarističnem smislu dosti manj atraktivne za širšo publiko kot omenjene BBC-jeve serije (npr. Okoli sveta v 80-tih vrtovih). Problematično, po mojem mnenju pa je bilo predvsem to, da naše oddaje niso jasno izkazale razlike med krajinskimi arhitekti in drugimi *»urejevalci vrtov«*. Skratka, takšnih oddaj ne bomo smeli več prepuščati amaterjem.

Morali si bomo izbirati zaveznike na različnih področjih, pri sorodnih strokah, zlasti nearhitekturnih in tudi pri nevladnih organizacijah in civilnih iniciativah. To bo zelo težko, saj so številne lokalne iniciative enostavno *»zgolj protik«*. Za svoje nasprotovanje prevečkrat nimajo argumentov, ali pa so ti nelogični, celo neumni. Zato moramo biti zelo previdni, da se ne bi kot stroka pri tem kompromitirali.

In nenazadnje: jasno in argumentirano, včasih tudi ostro bomo morali opozarjati na slabe rešitve, predvsem na nesmotrno trošenje javnih sredstev s strani politike, ki ne prepozna pomoči, ki jo lahko dobi od krajinskih arhitektov in najema za oblikovanje javnih mestnih parkov arhitekta ali celo nevladne organizacije. Morda bomo morali biti pri tem manj

prijazni, kot smo bili do sedaj, zato pa vljudni in profesionalni, predvsem pa odločni in neomajni.

Morda sem preveč govoril o težavah in problemih, pa vendar upam, da sem vas prepričal, da ni veliko stvari, ki jih delamo narobe, zato moramo ostati optimisti. Društvo mora ostati konstruktivna strokovna opozicija zbornici in politiki in še naprej uspešno sodelovati s fakulteto. Ne pozabimo, da je v Sloveniji po 45-tih letih samo 438 diplomiranih krajinskih arhitektov ali 1 krajinski arhitekt na 5.000 prebivalcev. Od tega le 73 članov zbornice s pooblastili oz. licencami. Enostavno nas je še vedno premalo, zato moramo biti dobro organizirani in složni pri ključnih skupnih vprašanjih.

Nocoj je čas za praznovanje! Lahko smo ponosni na 25-to obletnico našega društva, zato naj čisto na koncu zaželim vsem nam vse najboljše in še nadaljnih uspešnih 25 let...

Hvala!

prof. dr. Davorin Gazvoda, u.d.i.k.a., prodekan za študentske zadeve
Biotehniška fakulteta